

УДК 579:378.661(477–25)“1920/1923”

В.В. Мельник, В.П. Ширококов

КАФЕДРА МІКРОБІОЛОГІЇ КИЇВСЬКОГО МЕДИЧНОГО ІНСТИТУТУ НА ПОЧАТКУ 20-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, м. Київ, Україна

У статті на підставі архівних даних висвітлено історію створення та становлення кафедри мікробіології Київського медичного інституту на початку 20-х років ХХ століття.

Ключові слова: кафедра мікробіології, Київський медичний інститут, російська лектура, українська лектура, М.П. Нещадименко.

Початок 20-х років ХХ століття в Україні ознаменувався значним реформуванням галузі освіти та охорони здоров'я в умовах формування нового суспільно-політичного ладу. Саме у ці роки відбулось створення і становлення Інституту охорони здоров'я (ІОЗ), який згодом був перейменований у Київський медичний інститут (КМІ). У радянській історіографії події того часу трактувались досить однобічно, тож з набуттям Україною незалежності виникла потреба у глибокому вивченні подій того часу. Це стосується, зокрема, історії створення та розвитку кафедри мікробіології КМІ: видання, присвячені цьому питанню, майже не висвітлюють період формування кафедри на початку 20-х років [1, 30, 34]. Тому метою нашого дослідження було встановлення на підставі архівних документів періоду і дати створення кафедри мікробіології КМІ.

Формування київської мікробіологічної школи, науковою базою якої став медичний факультет Університету Св. Володимира, відбулось ще в 90-х роках ХІХ століття завдяки науковій та викладацькій діяльності В.В. Підвисоцького, В.К. Високовича, О.Д. Павловського, Ф.Г. Яновського та ін. [31]. Тривалий час курс бактеріології, який читався у різні роки Ф.Г. Яновським, В.В. Підвисоцьким, О.Д. Павловським, М.П. Нещадименком та іншими викладачами, був необов'язковим, а спроби створення окремої кафедри бактеріології у 1901 р. та 1912 р., були безуспішними [24, арк. 1]. Лише 18.09.1918 р. Радою Міністрів Української народної республіки (УНР) була ухвалена “Постанова про заснування при всіх медичних факультетах Університетів на Україні катедри бактеріології”, яка 24.09.1918 р. була затверджена П.П. Скоропадським та надрукована у “Державному Вістнику” від 3.10.1918 р. [33, арк. 64–65].

Кафедру бактеріології при Київському Державному Українському Університеті (КДУУ), заснованому у 1917 р., організував екстраординарний професор по кафедрі загальної патології з бактеріологією КДУУ М.П. Нещадименко, за рекомендацією якого в червні 1919 р. було обрано в.о. штатного молодшого асистента лікаря Н.О. Корчак-Чепурківську та в.о. штатного асистента при кафедрі бактеріології лікаря І.В. Гаха [21, арк. 7].

На медичному факультеті Університету Св. Володимира викладання рекомендованого курсу “бактеріології з вченням про інфекційні хвороби” у 1918–1919 н.р. було доручено позаштатному заслуженому ординарному професору О.Д. Павловському [28, арк. 11]. У зв'язку з сумісним навчанням з 16.06.1919 р. в Київському Університеті разом з Жіночим Медичним Інститутом (ЖМІ), у 1919–1920 н.р. О.Д. Павловський мав читати курс бактеріології на третьому курсі Університету і колишнього ЖМІ [25, арк. 98]. Після еміграції О.Д. Павловського наприкінці 1919 р. викладання на кафедрі бактеріології доручалося приват-доценту М.П. Нещадименку [29, арк. 3]. У лютому 1920 р. молодшим асистентом при кафедрі бактеріології було обрано лікаря Є.О. Шимановську [26, арк. 24,31–32]. Після об'єднання медичних факультетів Університету Св. Володимира та КУДУ з ЖМІ з утворенням ІОЗ, згідно Наказу № 56 від 19.03.1920 р., та остаточного формування ІОЗ у серпні 1920 р., згідно з Розпорядженням УВШ м. Києва від 15.08.1920 р. ч. 38. кафедри медичного факультету Університету Св. Володимира стали першими кафедрами (російська лектура), ЖМІ — другими кафедрами (російська лектура), медичного факультету Українського Університету — третіми кафедрами (українська лектура) по кожній з навчальних дисциплін [32, арк. 140]. До складу першої кафедри бактеріології увійшли: професор М.П. Нещадименко та асистент Є.О. Шимановська; на кафедрі навчалось 220 студентів. На другій кафедрі викладав лише професор М.П. Нещадименко; на кафедрі навчалось 130 студентів. Третя кафедра бактеріології мала штат: професор М.П. Нещадименко та асистент І.В. Гах, на кафедрі навчалось 60 студентів [14, арк. 377–387]. За період з вересня 1920 р. до січня 1921 р. склад

© В.В. Мельник, В.П. Ширококов

кафедр бактеріології був сталим [22, арк. 1–4, 324]. Н.О. Корчак-Чепурківської у списках викладачів кафедри не було, оскільки вона виїхала до Алушти, де тимчасово одержала посаду шкільного лікаря при місцевій гімназії. М.П. Нещадименко клопотався перед медичним факультетом про її повернення до виконання обов'язків асистента [13, арк. 13].

З жовтня 1920 р. до складу ІОЗ увійшов одонтологічний факультет (одонфак), що до того часу знаходився у стані організації. Штат кафедри бактеріології одонфаку ІОЗ у листопаді 1920 р. — січні 1921 р. був наступним: професор М.П. Нещадименко та асистент П.Г. Бережанський [14, арк. 230].

За рішенням правління ІОЗ від 18.09.20 р. та відношенням ВІНО від 6.10.1920 р., помешкання колишнього прозектора Любченко було затверджено за кафедрами бактеріології і гістології, а на засіданні Правління ІОЗ від 19.10.20 р. було вирішено вжити заходів, щоб звільнити помешкання. Однак зроблено цього не було, і кафедра бактеріології української лектури розташувалася у лікарні чорноробочих, поряд з хірургічною, діагностичною, інфекційною клініками і кафедрою патологічної анатомії. Брак палива та невирішеність питання підпорядкування лікарні Губздраву змушували проводити заняття у холодних, неопалених приміщеннях [13, арк. 26, 36–37].

Продуктова криза у Києві також далася взнаки, і викладацький склад (переважно викладачі теоретичних кафедр) отримував академічні пайки. Згідно цих списків, вже з січня 1921 р. на медичному факультеті було дві кафедри бактеріології (російська і українська лектури). При 1-й кафедрі бактеріології асистентом працювала Є.О. Шимановська, при 2-й кафедрі — І.В. Гах. Професор М.П. Нещадименко, що очолював обидві кафедри, читав лекції 2 години на тиждень та 24 години на тиждень проводив практичні заняття зі студентами; асистенти І.В. Гах та Є.О. Шимановська проводили лише практичні заняття по 30 годин на тиждень [14, арк. 308, 406–409.]. Для збільшення штату другої кафедри бактеріології, за рішенням Ради медичного факультету КДМА від 5.01.1921 р. та Правління КДМА від 27.01.21 р. було вирішено запросити лікаря М.С.Сисака, обраного 26.10.1920 р. ординатором-інтерном кафедри спеціальної патології та терапії української лектури, на посаду асистента кафедри бактеріології на 1 рік з 5.01.1921 р. [13, арк. 58–59; 14, арк.16]. М.С. Сисак був випускником медичного факультету Віденського Університету та спеціалізувався з бактеріології і патологічної анатомії, працював головним цивільним лікарем при австрійській армії, Комендантом Червонохресного шпиталю при Червоній Галицькій

Армії, на науковому поприщі працював з 1919 р. в Бакінституті у Відні [20, арк. 9]. Згідно клопотання М.П. Нещадименка, на засіданні медичного факультету ІОЗ 15.12.1920 р. та на засіданні Правління ІОЗ від 18.01.21 р. вирішувалося питання щодо відрядження до кафедри бактеріології для виконання обов'язків асистента старшого лікаря 127-го санітарного поїзду К.О. Левицького [13, арк. 84]. Однак у зв'язку з його від'їздом з Києва правління КДМА неодноразово прохало звільнити лікаря К.О. Левицького від посади лікаря 127 Військового санітарного потягу і відрядити його до КДМА. Тому К.О. Левицький як сумісник розпочав вести практичні заняття зі студентами лише з 1.07.21 р., але вже у складі кафедри мікробіології російської лектури [14, арк. 24, 39, 46].

Згідно постанови КУВУЗ'а планувалось залишити при теоретичних кафедрах медичного факультету 10 студентів випуску 1920 р. для підготовки до наукової та педагогічної діяльності, у зв'язку з чим М.П. Нещадименко 8.11.1920 р. написав клопотання голові Медичної Факультетської Ради про залишення в якості стипендіата лікаря Г.Г. Кікнадзе [27, арк. 10, 23–25]. Згодом Укрголовпрофосом було затверджено стипендіатами 25 осіб, і при кафедрі бактеріології професора М.П. Нещадименка рішенням Правління КДМА від 19.05.21 р. був залишений стипендіат М.І. Магід [13, арк. 75].

На засіданні Ради медичного факультету ДМА від 25.05.1921 р. та 1.06.1921 р. було розглянуто питання щодо заміщення 24-х вакантних кафедр, серед яких на заміщення пропонувалась друга кафедра бактеріології. На засіданні Ради КДМА від 29.06.21 р. групою професорів на заміщення кафедри мікробіології було висунуто кандидатуру приват-доцента О.А. Кронтовського, якого на засіданні медичного факультету КДМА від 27.07.1921 р. було обрано професором другої кафедри бактеріології [4, арк. 21, 37, 46]. Вже на засіданні бюро КДМА від 25.08.1921 р. була заслухана заява професора О.А. Кронтовського, якою він сповістив, що приступив на третьому курсі до читання лекцій з загальної мікробіології [3, арк. 1].

На засіданні Ради Медичного факультету КДМА від 1.06.1921 р. професор М.П. Нещадименко представив на посаду асистента при кафедрі бактеріології санітарного лікаря М.К. Яцимирську, яку рішенням Правління КДМА від 13.06.21 р. призначено на посаду асистента на 1 рік з 6.06.21 р. Водночас М.П. Нещадименко формував допоміжний штат кафедр бактеріології медичного факультету: згідно його заяви на посаду служника було призначено В.Н. Юркевича з 1.01.1921 р., рішенням комісії по заміщенню кафедр в КДМА від 21.10.1921 р.

було призначено на посаду лаборанта лікаря М.В. Радченка, а рішенням від 25.09.1921 р. на посаду лаборанта на кафедрі бактеріології одонтологічного факультету було призначено лікаря Л.Д. Атамановського з 1.10.21 р. [13, арк. 79].

Отже, восени 1921 р. був сформований штат обох кафедр бактеріології (російська та українська лектура) на медичному факультеті та кафедрі бактеріології одонтофаку. Також протягом 1921 р. назва кафедри бактеріології поступово змінилася на “кафедру мікробіології”, і вже в усіх подальших документах звучить лише її остання назва. Згідно штатного розпису від 29.11.1921 р., до штату кожної кафедри мікробіології мали входити: один професор, два асистенти, два лаборанти і один препаратор [16, арк. 5]. За інформацією про склад кафедр, поданою згідно постанови Бюро КДМА від 9.10.1921 р., склад кафедри бактеріології української лектури був наступний: професор М.П. Нещадименко, асистенти І.В. Гах, Н.О. Корчак-Чепурківська та М.С. Сисак, стипендіат М.І. Магід, служник В.Д. Юркевич, лаборант М.В. Радченко. Склад кафедри бактеріології російської лектури на 8.11.1921 р. був наступний: професор О.А. Кронтовський, асистенти Є.О. Шимановська, К.О. Левицький та М.К. Яцимирська, служник М. Староверов (прийнятий на службу 28.09.1921 р.) [15, арк. 32–34]. Навчання на кафедрі мікробіології російської лектури проводилось у помешканні лабораторії загальної патології. Обидва професори викладали в КДМА 144 години, асистенти — 168 годин, а стипендіат М.І. Магід в КДМА працював 120 годин [6, арк. 12].

На одонтологічному факультеті на кафедрі мікробіології працювали професор М.П. Нещадименко, асистент П.Г. Бережанський та лаборант Л. Атамановський [15, арк. 132]. Навчання мікробіології проводилось для студентів третього курсу, і при переході на четвертий курс студенти одонтологічного та медичного факультетів, за рішенням Бюро КДМА від 23.11.21 р. та 14.12.1921 р., складали іспит з бактеріології [3, арк. 6].

У грудні 1921 р. відбулось перейменування КДМА у КМІ, згідно наказу ч. 501 Колегії Губпрофосу від 13.12.1921 р. [2, арк. 169]. У грудні 1921 р. у приміщенні, де знаходилися кафедри патологічної анатомії та мікробіології української лектури, сталася пожежа, у зв'язку з чим завідувачі кафедр професори П.О. Кучеренко та М.П. Нещадименко мусили просити на засіданні Бюро КМІ від 21.12.1921 р. дати аванс на купівлю різного приладдя [3, арк. 18]. Складне матеріальне становище, в якому знаходився КМІ з часу його заснування, зумовлене післявоєнною розрухою, продовольчою

кризою 1921 р., перебоями у фінансуванні інституту Губздравом та значним дефіцитом бюджету інституту призвели до значної затримки зарплат викладачів та призупинення їх наукової діяльності. Оскільки поліпшення фінансування в цих умовах годі було очікувати, на засіданні Бюро КМІ від 26.12.1921 р. було вирішено негайно приступити до скорочення штатів технічного і навчального персоналу та “ліквідувати три катедри по всім дисциплінам, а де можливо залишити одну кафедру особисто як тільки навчатель читає для російської і української лектури” [3, арк. 20]. Водночас у КМІ виник конфлікт російської та української лектур, пік якого припав на середину 1922 р. та спричинив його розгляд комісією Наркомосу та “увагу” до КМІ органів ДПУ. Згаданий конфлікт зумовив низку скорочень та висилку деяких викладачів за межі України. Кафедри обох лектур об'єднувалися у одну з українською мовою викладання. Зміни торкнулися і керівного складу КМІ. Згідно виписки з протоколу № 58/233 засідання Колегії Головпрофосу УССР від 19.09.1922 р., не пізніше 10.10.1922 р. мали бути скорочені навчальні плани КМІ, організована єдина лектура, а паралельні кафедри мали бути тимчасово скорочені [17, арк. 8]. Згідно постанови Колегії Укрголовпрофосу від 8.08.1922 р. в 1922 н.р. було внесено зміни в навчальний план Медінститутів, зокрема, викладання мікробіології мало починатися на 4 семестрі (загальна мікробіологія), на 5–6 семестрах — медична мікробіологія зі включенням вчення про імунітет 2 години на тиждень на 4 семестрі, 4 години на тиждень на 5 семестрі і 2 години на тиждень на 6 семестрі [18, арк. 66].

Згідно затвердженого Колегією Укрголовпрофосу списку завідувачів кафедрами КМІ від 17.10.1922 р. за № 7293, завідувачем кафедри бактеріології був призначений О.А. Кронтовський, а М.П. Нещадименко у списку викладачів медичного факультету не значився, але був призначений проректором з навчальної частини КМІ, що змусило проректора Є.Г. Черняхівського 31.10.22 р. у відповідній записці ректору вказати на певні неточності у списку: “...персона не складу Медінституту повинна керувати науковим навчанням частини інституту”. Після погодження цих та інших питань, згідно затвердженого Колегією Укрголовпрофосу нового списку завідувачів кафедрами КМІ від 30.10.1922 р., завідувачем кафедри мікробіології лишився М.П. Нещадименко, а О.А. Кронтовський та М.П. Вашетко зазначалися як завідувачі кафедр загальної патології [18, арк. 58, 61, 62, 86–87]. Цей список був оголошений 8.11.1922 р. на засіданні Бюро КМІ, на якому вирішувалось питання щодо

сполучення кафедр Медінституту. Водночас було ухвалено звільнити осіб, що не рахуються у згаданому списку. Професора О.А. Кронтовського було усунено від завідування кафедрою бактеріології [6, арк. 33]. Восени 1923 р. професор О.А. Кронтовський отримав пропозицію завідувати кафедрою біології, на що він відповів, що міг би прийняти кафедру тільки в тому випадку, коли була б можливість при кафедрі проводити працю з експериментальної біології, а при сучасних умовах він відмовляється прийняти завідування на себе. Тому 9.10.1923 р. на цю посаду було обрано професора О.В. Фоміна [10, арк. 9]. Згодом на засіданні комісії від 18.11.1922 р., призначеної Бюро КМІ з приводу питання звільнення недіяльних та манкируючих своїми обов'язками навчателів, було звільнено лаборанта кафедри мікробіології М.В. Радченка, та у зв'язку з ліквідацією Інституту стипендіатів, згідно пропозиції Укрглавпрофосвіти за 25.12.1922 р. і постанови Бюро КМІ, стипендіат М.І. Магід був виключений зі списків службовців КМІ [5, арк. 1].

Отже, персональний склад кафедри наприкінці 1922 р. — першій половині 1923 р. був такий: завідувач кафедрою М.П. Нещадименко, асистент І.В. Гах, помічники асистента К.О. Левітський, Є.О. Шимановська, Н.О. Корчак-Чепурківська та М.К. Яцимирська [7, арк. 53–54]. Навчання проводилося для студентів третього та четвертого курсів (до листопада 1922 р. — виключно для слухачів української лектури, а з листопада — для всіх студентів). Згідно звіту М.П. Нещадименка за 1922–23 н.р., на третьому курсі викладалася загальна мікробіологія, у курсі якої вивчались: морфологія та фізіологія мікробів; основи дезінфекції та стерилізації; наука про мікробні шумування, роль мікробів у кругообігу азоту; значення мікробів у різних галузях технічних виробів; наука про імунітет. На четвертому курсі викладалася *“наука про патогенні для людини мікроби зі зверненням уваги на перебіг інфекційних недуг і обов'язково з викладом спеціальної епідеміології кожного інфекційного недугу”*. На кожному курсі було передбачено 10 двогодинних практичних робіт. Іспит проводився в кінці кожного курсу окремо з загальної і спеціальної мікробіології. Кафедра з початку 1922 р. мала свою власну лабораторію у Чорноробочій лікарні, але в зв'язку з ліквідацією цієї лікарні лабораторію було ліквідовано, і заняття проводились в лабораторії загальної патології (Тимофіївська, 1) та у Бактеріологічному інституті. Тому на початку 1923 р. на засіданнях Бюро КМІ 31.01.1923 р. та 27.02.1923 р. вирішувалось питання про необхідність якнайшвидше організувати лабораторію при кафедрі бактеріології [17, арк.

115, 118]. Завдяки зусиллям М.П. Нещадименка ще у 1918 р. кафедра одержала майно колишньої військової лабораторії Південно-Західного Фронту, і з того часу впродовж 1919–23 рр. нічого більше придбати змоги не було. Кафедра мала у своєму розпорядженні тільки 8 власних мікроскопів, а решти інструментів та посуду ледве вистачало для проведення звичайної щоденної роботи, але не для наукової праці. За словами М.П. Нещадименка, загальні умови життя кафедри були дуже важкі: опалення Чорноробочої лікарні не було, і проводити підготовчу працю, працю зі студентами, наукову працю не було ніякої змоги. Крім штатного персоналу при кафедрі працювала лікар Ф.М. Білоузська, яка допомагала проводити практичні заняття зі студентами [7, арк. 53–54].

На початку 1923 р. розпочалося об'єднання деяких кафедр медичного та одонтологічного факультетів. На засіданні Бюро КМІ від 21.02.1923 р. було затверджено штат кафедр КМІ, згідно якого на кафедрі бактеріології мали бути: 1 професор, 1 асистент, 4 помічники асистента, з них один — по Одонфаку [23, арк. 1]. На засіданні Бюро КМІ від 3.03.1923 р. було ухвалено сполучити кафедри рентгенології, біології, загальної хірургії з десмургією, фармакологією та загальної гігієни, а кафедри анатомії, гістології, хімії, загальної патології з патологічною анатомією, оперативної хірургії з топографічною анатомією та кафедру бактеріології було вирішено залишити *“до введення нового шкільного плану”* [9, арк. 1]. На початку нового навчального року на засіданні Комісії по розгляду штатів КМІ від 18.09.1923 р. кафедра мікробіології поряд з деякими іншими була віднесена до *“спільних об'єднаних з Медфаком кафедр”*. Було затверджено штат кафедри медичної мікробіології (1 професор, 1 старший асистент, 2 молодших асистенти та 2 лаборанти) та вирішено, що курс загальної мікробіології, який був у нових навчальних планах, має читатися на кафедрі медичної мікробіології [19, арк. 25, 29]. На засіданні комісії з перегляду програми Одонфаку на 1923–24 н.р. від 1.10.1923 р. було вирішено, що має викладатись спільний курс бактеріології на одонфаку і медфаку на 5 триместрі. При переході з третього на четвертий курс студенти мали складати залік з бактеріології. На засіданні факультетських рад КДМІ від 4.04.1923 р. було створено предметні комісії з природничих та анатомо-фізіологічних наук, теоретичних медичних наук, терапевтичну, хірургічну та санітарно-гігієнічну. Кафедра мікробіології увійшла до санітарно-гігієнічної комісії [8, арк. 4].

Восени 1923 р. на ставку молодшого асистента перейшла Г.М. Мар'яшева, яка з липня 1920 р. пра-

цювала ординатором госпітальної клініки, а з липня 1921 р. — асистентом кафедри гігієни КМІ [26, арк. 108]. Асистент К.О. Левицький перейшов на кафедру загальної гігієни [12, арк. 12–16]. Новий склад викладачів було ухвалено на засіданні предметової комісії гігієнічного циклу 15.10.1923 р. Отже, на кафедрі мікробіології наприкінці 1923 р. працювали: професор М.П. Нещадименко, старший асистент І.В. Гах, молодший асистент Г.М. Мар'яшева, молодший асистент Н.О. Корчак-Чепурківська, лаборанти Є.О. Шимановська та М.К. Яцимірська [11, арк. 6].

Отже, період організації та становлення кафедри мікробіології, заснованої згідно постанови

Ради міністрів УНР від 18.09.1918 р., у часовому проміжку співпав з часом організації та формування КМІ і охоплює період з 1919 р. до 1923 р., тобто від створення М.П. Нещадименком колективу кафедри бактеріології КДУУ та обрання його завідувачем кафедри бактеріології Університету Св. Володимира до остаточного утворення однієї кафедри мікробіології з трьох кафедр медичного факультету та кафедри одонтофаку. Завдяки М.П. Нещадименку був сформований основний штат кафедри, отримано перше допоміжне обладнання для проведення занять та визначений основний зміст викладання мікробіології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончарук Є.Г. 160 років Національному медичному університету / Є.Г. Гончарук, А.О. Андрущук, І.І. Бобрик [та ін.] — К.: Століття, 2001. — 368 с.
2. Державний архів міста Києва (ДАМК). — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 894.
3. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 931.
4. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 936.
5. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 953.
6. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 955.
7. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 956.
8. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 978.
9. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 989.
10. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 990.
11. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 992.
12. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 1561.
13. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 2026.
14. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 2108.
15. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 2110.
16. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 21116.
17. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 2114.
18. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 2117.
19. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 2139.
20. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 1. — Од. зб. 2179.
21. ДАМК. — Ф. Р-936. — Оп. 2. — Од. зб. 30.
22. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 11. — Од. зб. 53.
23. ДАМК. — Ф. Р-352. — Оп. 11. — Од. зб. 62.
24. ДАМК. — Ф. Ф-16. — Оп. 351. — Од. зб. 172.
25. ДАМК. — Ф. Ф-16. — Оп. 465. — Од. зб. 6272.
26. ДАМК. — Ф. Ф-16. — Оп. 469. — Од. зб. 470.
27. ДАМК. — Ф. Ф-16. — Оп. 469. — Од. зб. 476.
28. ДАМК. — Ф. Ф-16. — Оп. 479. — Од. зб. 39.
29. ДАМК. — Ф. Ф-16. — Оп. 479. — Од. зб. 218.
30. До історії розвитку мікробіології у науково-дослідних і навчальних закладах України // Під ред. Ширококова В.П. — 2006. — 304 с.
31. Клейн Б.І. Київські мікробіологи сімдесятих і вісімдесятих років XIX століття // Мікробіологічний журнал. — 1955. — № 3 — С. 62–64.
32. Центральний державний архів вищих органів влади і правління України (ЦДАВОВУ). — Ф. Ф-166. — Оп. 2. — Од. зб. 422.
33. ЦДАВОВУ. — Ф. Ф-2201. — Оп. 1. — Од. зб. 55.
34. Ширококов В.П. Історія створення кафедри мікробіології, вірусології та імунології в Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця (за матеріалами Державного архіву м. Києва) / В.П. Ширококов, А.І. Якименко // Актуальні проблеми сучасної профілактичної медицини. — 2011. — С. 45–49.

КАФЕДРА МИКРОБИОЛОГИИ КИЕВСКОГО МЕДИЦИНСКОГО ИНСТИТУТА В НАЧАЛЕ 20-Х ГОДОВ XX СТОЛЕТИЯ

В.В. Мельник, В.П. Ширококов

Национальный медицинский университет имени А.А. Богомольца, г. Киев,

На основе архивных данных освещается история создания и становления кафедры микробиологии Киевского медицинского института в начале 20-х годов XX столетия.

Ключевые слова: кафедра микробиологии, Киевский медицинский институт, русская лектура, украинская лектура, М.П. Нещадименко.

THE MICROBIOLOGY DEPARTMENT OF THE KYIV MEDICAL INSTITUTE IN THE EARLY 20S OF THE 20TH CENTURY

V.V. Melnik, V.P. Schyrobokov

O.O. Bogomolets National Medical University, Kyiv, Ukraine

The date about the history of creation and formation of the microbiology department of the Kyiv Medical Institute in the early 20s of the 20th century are presented.

Key words: Kyiv medical institute, microbiology department, Ukrainian teaching staff, Russian teaching staff, M.P. Neshchadimenko.

Рецензент: д. мед. н., професор О.І. Поліщук